

Міністерство освіти і науки України
Сумський національний аграрний університет
Факультет економіки і менеджменту
Кафедра економіки та підприємництва
імені професора І. М. Брюховецького

ПРОЄКТ

Робоча програма (силабус) освітнього компонента
*ОК 23 Економіка природокористування та організація управління
в екологічній діяльності*

Спеціальність	101 Екологія
Освітня програма	Екологія
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)

Розробник:

Сергій БАШЛАЙ, к.е.н., доцент, доцент кафедри

Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедри економіки та підприємництва ім. професора І. М. Брюховецького	Протокол від « 17 » листопада 2025 року № 06	
	Завідувач кафедри 	Олександр КОВБАСА

Погоджено:

Гарант освітньої програми

(підпис)

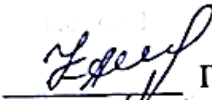
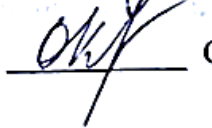
Ганна КЛИМЕНКО

Декан факультету,
де реалізується освітня
програма

(підпис)

Сергій ГОРБАСЬ

Рецензія на робочу програму надана:

Ганна КЛИМЕНКО

Ольга КОВАЛЬОВА

Інформація про перегляд робочої програми (силабусу):

Навчальний рік, в якому вносяться зміни	Номер додатку до робочої програми з описом змін	Зміни розглянуто і схвалено		
		Дата та номер протоколу засідання кафедри	Завідувач кафедри	Гарант освітньої програми

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

1.	Назва ОК	Економіка природокористування та організація управління в екологічній діяльності		
2.	Факультет/кафедра	Економіки і менеджменту / Економіки та підприємництва імені професора І. М. Брюховецького		
3.	Статус ОК	Обов'язковий		
4.	Програма/Спеціальність (програми), складовою яких є ОК для	Екологія / 101 «Екологія»		
5.	Семестр та тривалість вивчення	7 семестр, 18 тижнів		
6.	Кількість кредитів ЄКТС	5 (150 годин)		
7.	Загальний обсяг годин та їх розподіл	Контактна робота (заняття) денна/заочна		Самостійна робота денна/заочна
		Лекційні	Практичні /семінарські	90/130
		30/10	30/10	
8.	Мова навчання	Українська		
9.	Викладачі/Координатори освітнього компонента	Доцент кафедри економіки та підприємництва, кандидат економічних наук Башлай Сергій Вікторович		
9.1	Контактна інформація	serhii.bashlai@snau.edu.ua, ауд. 403а-е.		
10.	Загальний опис освітнього компонента	Зміст ОК формується на основі об'єктивних законів розвитку природи й суспільства, вивчає закономірності раціонального природокористування та економічних методів управління ним. Курс базується на методах економічного обґрунтування проєктів господарської діяльності та управління інвестиційними процесами з урахуванням вимог охорони навколишнього середовища.		
11.	Мета освітнього компонента	Набуття здобувачами освіти сучасного економічного мислення та компетентностей, спрямованих на розв'язання еколого-економічних завдань, визначення й аналіз економічної ефективності впровадження природоохоронних заходів, проведення економічної оцінки природних ресурсів та здійснення оцінки еколого-економічних збитків, що завдаються економіці забрудненням окремих природних компонентів.		
12.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	Освітній компонент базується на вивченні збалансованого природокористування. Освітній компонент є основою для охорони навколишнього середовища та кваліфікаційної роботи бакалавра		
13.	Політика академічної доброчесності	Дотримання засад політики академічної доброчесності реалізується на засадах положень «Кодексу академічної доброчесності Сумського НАУ» від 28.10.2024 р. № 453/од		
14.	Ключові слова	Довкілля, економіка природокористування, раціональне природокористування, природні ресурси, екологічний менеджмент, принципи сталого розвитку та ін.		
15.	Посилання на курс на платформі Moodle	https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=3887		

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за ОК: Після вивчення освітнього компонента студент очікувано буде здатен...»	Програмні результати навчання (ПР), на досягнення яких спрямований ОК (номер згідно з нумерацією, наведеною в ОПП)							Як оцінюється РНД
	ПРН 01	ПРН 03	ПРН 08	ПРН 15	ПРН 17	ПРН 21	ПРН 22	
ДРН 1. Розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.		+			+		+	Тести множинного вибору, ситуаційні завдання
ДРН 2. Знати та розуміти теоретичні основи екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування	+	+						Тести множинного вибору
ДРН 3. Використовувати основні принципи та складові екологічного управління	+					+		Тести множинного вибору, ситуаційні завдання
ДРН 4. Проводити екологічний моніторинг та оцінювати поточний стан навколишнього середовища.			+			+		Тести множинного вибору
ДРН 5. Приймати участь в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами.	+						+	Практичні та ситуаційні завдання

ДРН 6. Знати та розуміти значення популяцій в забезпеченні функціонування екосистем, збереженні біорізноманіття, а також ролі та місця популяційного аналізу в системі моніторингу та впровадження раціонального, невиснажливого природокористування.		+						Тести множинного вибору
ДРН 7. Обґрунтовувати, розробляти та впроваджувати заходи, спрямовані на екологізацію агросфери.			+		+		+	Тести множинного вибору, розрахункові завдання

ПРН 01. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проєктами.

ПРН 03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.

ПРН 08. Уміти проводити пошук інформації з використанням відповідних джерел для прийняття обґрунтованих рішень.

ПРН 15. Уміти пояснювати соціальні, економічні та політичні наслідки впровадження екологічних проєктів.

ПРН 17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.

ПРН 21. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.

ПРН 22. Брати участь у розробці проєктів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля.

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Тема. Перелік питань, що будуть розглянуті в межах теми	Розподіл в межах загального бюджету часу денна/заочна			Рекомендована література
	Аудиторна робота		Самостійна робота	
	Лк	П.з / семін. з		
Тема 1. <i>Загальні відомості про економіку природокористування</i> 1. Еколого-економічна сутність природокористування та основні передумови виникнення науки. 2. Предмет, мета, завдання та методи дисципліни.	2/2	2	6/10	Основна: 1-5, 7, 9, 13 Додаткова: 2, 4, 5, 14-17
Тема 2. <i>Еколого-економічні показники</i> 1. Наукові основи раціонального природокористування. 2. Загальні принципи раціонального природокористування. 3. Сутність, показники та індикатори сталого розвитку.	2	4/2	8/10	Основна: 1-3, 5-10 Додаткова: 1, 3, 6, 13, 18
Тема 3. <i>Економічний механізм раціонального природокористування</i> 1. Сутність і структура економічного механізму раціонального природокористування. 2. Оцінка природніх факторів. 3. Плата за використання природних ресурсів.	4/2	4/2	6/10	Основна: 1-3, 5, 7-10, 13 Додаткова: 2-5, 12-17, 22
Тема 4. <i>Економічна ефективність природоохоронних заходів</i> 1. Сутність ефективності природоохоронних заходів. 2. Визначення	4/2	2	8/10	Основна: 1, 5, 6-9, 11-13 Додаткова: 1, 3, 5, 14-15, 21

економічної ефективності природоохоронних заходів.				
Тема 5. <i>Еколого-економічні питання використання земельних ресурсів</i> 1. Основи та принципи оцінки земель. 2. Забруднення земельних угідь в аграрному виробництві та його наслідки. 3. Оцінка економічних збитків від забруднення земельних ресурсів.	2	2/2	8/10	Основна: 1-3, 6-10, 12 Додаткова: 5, 16-21
Тема 6. <i>Лісові ресурси: охорона, економічна оцінка та ефективність використання</i> 1. Склад та економічна оцінка лісів. 2. Економічний механізм використання лісових ресурсів. 3. Визначення збитків від нераціонального використання лісів.	2	2	8/10	Основна: 1-9, 11-13 Додаткова: 2, 3, 19-21
Тема 7. <i>Водні ресурси, їх охорона, оцінка та наслідки використання</i> 1. Економічна оцінка водних ресурсів. 2. Визначення збитків від нераціонального використання водних ресурсів та їхнього забруднення	2/2	2/2	8/10	Основна: 1-8, 12-13 Додаткова: 2-5

Тема 8. <i>Проблеми екологізації аграрного виробництва</i> 1. Природні ресурси України, що підлягають використанню в аграрній сфері 2. Природно-господарські системи 3. Економічний механізм забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва	2	2	8/10	Основна: 1-8, 12-13 Додаткова: 2-5
Тема 9. <i>Теоретичні основи управління</i> 1. Теоретико-методологічні основи системного екологічного управління. 3. Принципи і функції управління. 4. Структура та кадри управління.	2	2/2	6/10	Основна: 1-8, 12-13 Додаткова: 2-5, 17-20
Тема 10. <i>Державна та регіональна системи екологічного управління в Україні</i> 1. Державна система екологічного управління 2. Органи загальнодержавного та територіального рівня регулювання природоохоронних відносин 3. Запровадження нових форм і напрямів активізації регіональної екологічної політики в сучасних умовах 4. Основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року.	2	2	8/10	Основна: 1-3, 6-10, 12 Додаткова: 4, 17-20

Тема 11. <i>Корпоративна система екологічного управління</i> 1. Система корпоративного екологічного управління. 2. Спеціальні функції корпоративного екологічного управління 3. Організаційна структура корпоративного екологічного управління 4. Громадське управління	2/2	2	8/15	Основна: 1-3, 6-10, 12 Додаткова: 2-5, 15, 18, 20-21
Тема 12. <i>Міжнародні стандарти екологічного управління</i> 1. Міжнародні стандарти систем екологічного менеджменту. 2. Британський стандарт у галузі систем екологічного менеджменту. 3. Вимоги Європейського регламенту з екологічного управління та аудиту, міжнародні та національні стандарти	4	4	8/15	Основна: 1-3, 6-10, 12 Додаткова: 5, 12, 1-20
Всього	30/10	30/10	90/130	

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання	Кількість годин	Методи навчання	Кількість годин
ДРН 1. Розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.	Лекція, практичне заняття	9/2	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка презентацій / есе	12/17

ДРН 2. Знати та розуміти теоретичні основи екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування	Лекція	9/2	Опрацювання теоретичного матеріалу	13/19
ДРН 3. Використовувати основні принципи та складові екологічного управління	Лекція	9/2	Опрацювання теоретичного матеріалу	13/19
ДРН 4. Проводити екологічний моніторинг та оцінювати поточний стан навколишнього середовища.	Лекція	9/2	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання практичних завдань	13/19
ДРН 5. Приймати участь в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проєктами.	Практичне заняття	9/2	Вирішення ситуаційних та практичних завдань	13/19
ДРН 6. Знати та розуміти значення популяцій в забезпеченні функціонування екосистем, збереженні біорізноманіття, а також ролі та місця популяційного аналізу в системі моніторингу та впровадження раціонального, невиснажливого природокористування.	Практичне заняття	9/2	Опрацювання теоретичного матеріалу	13/19
ДРН 7. Обґрунтовувати, розробляти та впроваджувати заходи, спрямовані на екологізацію агросфери.	Лекція, практичне заняття	6/2	Опрацювання теоретичного матеріалу	13/19

5. ОЦІНЮВАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

5.1. Сумативне оцінювання

5.1.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
1.	РЗ 1 (розрахункові (ситуаційні) завдання)	20 балів / 20 %	До 7 тижня семестру
2.	РЗ 2 (розрахункові (ситуаційні) завдання)	20 балів / 20 %	До залікового тижня семестру
3.	Поточне тестування	30 балів / 30 %	Протягом семестру
4.	Екзамен – тести множинного та розрахункового вибору	30 балів / 30 %	Під час сесії

5.1.2. Критерії оцінювання

Компонент	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно
РЗ	<10 балів	11-15 балів	16-18 балів	19-20 балів
	Завдання представлено, але не виконано (методика та відповіді неправильні)	Хід виконання вірний, але наявні суттєві помилки, відповіді, в більшості, неправильні	Завдання виконано, але існують несуттєві помилки	Завдання повністю виконано. Помилки відсутні
Поточне тестування	<15 балів	16-21 балів	22-27 балів	28-30 балів
	Правильних відповідей на тестові завдання менше половини	Правильних відповідей на тестові завдання 50-70 %	Правильних відповідей на тестові завдання 71-90 %	Правильних відповідей на тестові завдання більше 90 %
Підсумкове тестування / Екзамен	<15 балів	16-21 бал	22-27 балів	28-30 балів

5.2. Формативне оцінювання:

Для оцінювання поточного прогресу у навчанні та розуміння напрямів подальшого удосконалення передбачено

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
1	Тестування в Google Forms	На кожному практичному занятті (вхідний контроль)
2	Оцінка поточних знань на навчальній платформі Moodle	На 7 та 14 тижнях вивчення (за графіком навчання)
3	Усний зворотний зв'язок на виконанні розрахункові (ситуаційні) завдання	Під час виконання завдань

5.3. Підсумкове оцінювання

5.3.1 Розподіл балів, що отримують здобувачі освіти під час вивчення ОК

Поточне тестування та самостійна робота												Разом за модулями	Іспит	Сума балів
Змістовний модуль 1 0-40 балів							Змістовний модуль 2 0-30 балів							
T.1	T.2	T.3	T.4	T.5	T.6	T.7	T.8	T.9	T.10	T.11	T.12	70	30	100
5	5	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6			

5.3.2 Шкала оцінювання (підсумкова) – загальноприйнята для Університету:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	для іспиту
90-100	відмінно
82-89	добре
75-81	
69-74	задовільно
60-68	
42-59	незадовільно з можливістю повторного складання
1-41	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

6.1. Основні джерела

6.1.1 Підручники, посібники:

1. Біоекономіка. Конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / Т. Ю. Білоусько. Харків: ДБТУ, 2025. 170 с.
2. Екологічна економіка та управління природокористуванням: підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника та к.е.н., проф. М. К. Шапочки. Суми: Університетська книга, 2023. 759 с.
3. Екологічна економіка / Л. Г. Мельник. Суми: Університетська книга, 2023. 346 с.
4. Економіка природних ресурсів: навчальний посібник / Л. Г. Мельник, І. М. Сотник, О.Ю. Чигирин. Суми: Університетська книга, 2023. 348 с.
5. Шаравара В. В., Любинський О. І. Економіка природокористування: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ТОВ Друкарня Рута, 2020. 252 с.

6.1.2 Методичне забезпечення:

6. Економіка природокористування та організація управління в екологічній діяльності. Частина 1. Економіка природокористування: конспект лекцій / укл.: С. В. Башлай. Суми, 2025. 102 с.

Єфанов В.А. «Економіка природокористування та організація управління в екологічній діяльності» Частина 2. Методичні вказівки щодо виконання практичних робіт для студентів спеціальності 101 «Екологія», ОС «Бакалавр» денної і заочної форм навчання щодо підготовки для студентів / укл.: В.А.Єфанов. - Суми, 2025. – 54 с.

7. Економіка природокористування та організація управління в екологічній діяльності. Частина 1. Економіка природокористування: методичні рекомендації щодо проведення практичних занять / укл.: С. В. Башлай. Суми, 2025. 62 с.

8. Економіка природокористування та організація управління в екологічній діяльності. Частина 1. Економіка природокористування: методичні вказівки щодо самостійної роботи студентів / укл.: С. В. Башлай. Суми, 2025. 83 с. Єфанов В.А. «Економіка природокористування та організація управління в екологічній діяльності» Частина 2. Методичні вказівки щодо виконання самостійної роботи для студентів спеціальності 101 «Екологія», ОС «Бакалавр» денної і заочної форм навчання щодо підготовки для студентів / укл.: В.А.Єфанов. - Суми, 2025. – 70 с.

9. Економіка навколишнього середовища: конспект лекцій/укладач: С. В. Башлай. Суми, 2025. 135 с.

10. Економіка навколишнього середовища: методичні рекомендації щодо проведення практичних занять / уклад. С. В. Башлай. Суми, 2025. 83 с.

6.1.3 Інші джерела:

11. Монастирський В. Р. Природні ресурси і рекреаційні комплекси світу: навч. посібник. ННВК «АТБ», Львів, 2022. 200 с.

12. Музиченко-Козловська, О. В. Соціально-економічна політика ресурсозбереження: навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2023. 250 с.

13. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти : підручник / І. Л. Якименко, Л.П. Петрашко, Т.М. Димань, О.М. Салавор, Є.Б. Шаповалов, М.А. Галабурда, О.В. Ничик, О.В. Мартинюк. Київ : НУХТ, 2022. 337 с.

14. Чуйко О., Шкурко В. Еколого орієнтоване соціальне підприємництво у громаді : навчально-методичний посібник. Київ. 2020. 126 с.

15. Нагорний В. В., Рубан О.О. Соціально-економічні виклики у контексті сталого розвитку аграрного бізнесу: монографія. Київ: Нова столиця, 2023. 208 с.

6.2 Додаткові джерела:

16. Башлай С. В., Нагорний В. В. Концепція сталого розвитку економіки України в умовах євроінтеграції. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2021. № 24. С. 23-36. DOI: 10.33813/2224-1213.24.2021.2.

17. Башлай С. В., Вдовіченко О. Г., Нагорний В. В. Сталість ресурсів та відновлювальна енергія: шляхи до зеленої економіки. *Наукові перспективи*. 2023. Вип. 11(41). С. 461-473. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)-461-473](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41)-461-473).

18. Башлай С., Штерма Т., Сучу В. Розвиток зелених технологій в аграрному бізнесі України. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14516074>.

19. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

20. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.

21. Сталий розвиток агробізнесу. І.Л. Якименко, Л.П. Петрашко, Т.М. Димань, О.М. Салавор, Є.Б. Шаповалов, М.А. Галабурда, О.В. Ничик, О.В. Мартинюк. Київ. НУХТ, 2022. 337 с.

22. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року: закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.

23. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України: <http://www.menr.gov.ua>

24. Про надра: кодекс України від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

25. Про охорону атмосферного повітря: закон України від 16 жовтня 1992 р. № 2707-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2707-12>.

26. Про охорону земель: закон України від 19 червня 2003 р. № 962-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=962-15>.

27. Про охорону навколишнього природного середовища: закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

28. Про оцінку земель: закон України від 11 грудня 2003 р. № 1378-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15#Text>

29. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: указ Президент України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

30. Bashlai S. Transformation of tools of environmental economy to stimulate rational land use // Intellectual capital is the foundation of innovative development: Economics, Management and marketing, Tourism, Education, Philology, Jurisprudence, History, Medicine: monographic series «European Science». Book 10. Part 3. P. 8-27. DOI: <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2022-10-03-018>.

31. Bashlai S., Pihul O., Somushkin V., Glukh V., and Kulahin D. Environmental management of modern international corporations in the context of sustainable development. *E3S Web of Conferences*, 559 (2024) 01001. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202455901001>.

32. Biodiversity strategy for 2030. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en.

33. Mishenin Y., Koblianska I., Yarova I., Kovalova O., Bashlai S. Food security, human health, and economy: a holistic approach to sustainable regulation. *Agricultural and Resource Economics*. 2023. Vol. 9. No. 4. Pp. 50-78. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.03>.

34. OECD-FAO Agricultural Forecast for 2023-2032. URL: <https://www.oecd.org/newsroom/production-growth-to-slow-in-step-with-population-while-geopolitical-tensions-climate-change-animal-and-plant-diseases-and-price-volatility-of-critical-farming-inputs-pose-long-term-uncertainty.htm>.

35. Sustainable Development Goals in agriculture and responsible investment: A comparative study of the Czech Republic and Ukraine / Alex Plastun, Inna Makarenko, Tetiana Grabovska, Ricardo Situmeang, Serhii Bashlai. *Problems and*

Perspectives in Management. 2021. Vol. 19(2). P. 65-76. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19\(2\).2021.06](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19(2).2021.06).

6.3 Програмне забезпечення:

Стандартні пакети прикладних програм MS Office (MS Excel, MS Word, MS PowerPoint).